

KLIC TRIGLAVA

IZ VSEBINE:

- **TEMNE IN SVETLE PERSPEKTIVE**
- **RAZGOVOR S PRAVOSLAVNIMI**
- **RDEČA PRAVICA**
- **BILA SEM V JUGOSLAVIJI**
- **TITO IN VZHODNA EVROPA**

303

AVGUST 1964

KLIC TRIGLAVA

Uredništvo: 76 GRAEME ROAD ENFIELD MIDDX Tel.: ENField 5097

Uprava: BM / TRIGLAV LONDON W.C.1.

KLIC TRIGLAVA je politično neodvisen list, ki izhaja enkrat na mesec. Izdaja ga *SLOVENSKA PRAVDA*, združenje svobodnih in demokratičnih Slovencev. Njeno mnenje predstavljajo le članki, ki so podpisani od izvršnega odbora. Urednik: Dušan Pleničar.

Enoletna naročnina:

Anglija:	1.4.0	Avstrija:	40.-	Kanada:	3.50 (\$ 7.00)
Argentina:	300.- (700.-)	Finska:	10.-	Nemčija:	13.-
Avstralija:	1.10.0 (£A 3)	Francija:	12.-	Švedska:	15.-
		Italija:	2000.-	U.S.A.:	3.50 (\$ 7.00)

Naročnina za letalsko dostavo je navedena v oklepajih.

Poverjeniki:

Avstralija: Pavla Miladinović, 12 Oxford Road, Ingleburn, N.S.W.

Južna Amerika: Boris Kresnik, 1346 Calle Mariano Acosta, Mar del Plata

Buenos Aires z okolico: Franc Oblak, Mendoza 5663, Buenos Aires

Sev. Amerika: Tine Kremžar, 11047 - 110 St., Edmonton, Alta., Kanada

Skandinavija: Jože Rozman, Hämeentie 156 a 5, Helsinki, Finska

LONDON, 22. AVGUSTA 1964.

LETO XVII. ŠTEV. 303.

TEMNE IN SVETLE PERSPEKTIVE

Če se je v prvih povojnih letih gostila tema, če je s Stalinovim izobčenjem Tita odbilo polnoči, če so bile Djilasove knjige petje petelina, kateremu so hitro zavili vrat, potem se je s 'Perspektivami' začelo svitati na slovenskem obzorju.

V tretjič posvečamo 'Klicov' prostor perspektivni zadevi in julijsko dolgo poročilo je izpodrinilo z naših strani nekaj običajnih rubrik. Vendar se nam ne zdi potrebno nikakršno opravičilo, ker je zadeva ena najvažnejših po vojni. Na videz se je ponovila stara pesem, ki jo stari borci znajo že na pamet. Revijo so ustavili, dva člana uredništva zaprli, igro pa prepovedali. Perspektivce obtožujejo vseh grehov po komunistični pratiki: dogmatizma in demagogije, anti-marksističnega programa in pomanjkanja vsakega programa, klerikalizma in za vračanja religioznosti. Nič ne de, če se grehi medsebojno izključujejo. Kadar je nekdo na tleh, ga komunisti pač brcajo z vseh strani; saj se ne more pritožiti.

A če je to stara pesem, je stara le, kar se uradne komunistične reakcije tiče. Po vseh znakih sodeč so perspektivci začeli nekaj novega in prav ta novost jim je dajala moči in poguma. Predvsem so bili mladi ljudje. Povojni socializem so sprejeli kot dano okoliščino, a s pametjo so spoznavali in čustveno so jih bolele in srbele mnoge krivice, napake in kozlarije ustoličene oblasti. Med vojno se niso mogli umazati kot "izdajalci" te ali one vrste, ker so bili takorekoč še v plenicah. Ker jih ni bremenila vojna preteklost, so se oprijeli kritike s čisto vestjo, brez hudih naklepov in očitvidno celo v prepričanju, da pomagajo k izboljšanju socializma. Gnal jih je pač idealizem. Če še tako premišljamo, moramo priznati, da je bil ta idealizem brez predvojnih in emigrantskih idej. Emigracija, ki še bojuje ljute predvojne in vojne bitke, temu idealizmu pač ni botrovala. Perspektivci so nekaj novega.

Kljub novosti pa so naleteli na isto staro obrabljeno komunistično reakcijo kot vsi, katere so v preteklosti pitali z izdajalci. "Saj smo vedeli," bodo rekli marsikateri Slovenci v tujini, "komunisti so volk, ki še dlake ne menja!" Podobno mnenje vlada tudi med starejšo generacijo v Sloveniji, ki je preživela vojno in osvoboditev. Tista prva leta "osvoboditve" s številnimi procesi in likvidacijami so ji za zmeraj nagnala strah v kosti. Drugače pa je z mladimi. Najmlajši partizanski kurirček je zdaj že več kot trideset let star. Mladim ljudem so partizanske borbe dolgčas, o katerem se veliko uče v šoli. Njihov cilj nikakor ni abstraktna graditev socializma, ampak prijemljiv moped ali fičko. Na manj materialni osnovi pa vidijo v ustoličeni oblasti ljudi, ki iz sebičnih interesov ne

izpuste vajeti iz rok. Vidiijo, da ne upravljajo in ne vladajo najbolj sposobni, ampak tisti, ki zaradi partizanske medalje ali partijske legitimacije mislijo, da so popili vso modrost. Režim stoji pred podobnim problemom kot emigracija: mlade generacije rastejo brez njih.

V državi, kot je komunistična Jugoslavija, uspevajo komolčarji, petolizniki in kimavci. Politika je v taki državi sterilno področje. Zato se po stari slovenski tradiciji vitalni, samostojni mladi duhovi usmerjajo v kulturo, odkoder mečejo kamne čez plot. Kljub temnim perspektivam, ki so se odprle z vrati ječe, je ta pojav izredno svetel in razveseljiv. Ogorčenje med študenti nad policijskimi ukrepi je bilo hudo in krepko povedano. Kaj je lepšega kot izjava študentov: Hoteli smo videti in si sami ustvariti mnenje! To je kal zdravega demokratičnega duha ljudi, ki si ne puste soliti pameti in si ne zapirajo obzorij. Z ozkosrčno nestrpnostjo je ta duh spet potlačila vsa teža po vojni zrejenih zadnjic. A uničiti ga ne more.

Lahko je vam pisati, ki ste na varnem, bo kdo rekel. Nekaterim se bodo te naše pripombe zdele neslane. Toda mislimo, da moramo biti v tujini o teh dogodkih dobro poučeni in jih moramo temeljito premleti. Ne smemo živeti le v preteklosti in pogrevati stare dogodke, mišljenja in probleme. Če zaidemo v ne slane pripombe, je to le zato, ker se čutimo tesno povezane in prizadete z doganjanji v domovini.

Misli ob dvogovoru

Če je za objavo današnjega odgovora č. g. Dr. Pavla Krajnika g. Dr. Mio-dragu Al. Purkoviću o možnostih krščanskega zedinjenja v lanskoletni avgustovski številki 'Klica Triglava' vzelo eno leto časa, potem zares "božji mlini meljejo počasi". In je prav, da tako meljejo, ker gre za zelo resne in zelo dalekosežne zadeve, ki jih ne gre razpravljati površno in v naglici, in ki zlasti utegnejo imeti pomembne posledice za prostor, ki ga posedujemo Južni Slovani. (Kot lani originalno besedilo, bo tudi letos objavil pariški 'Savremenik' prevod tega današnjega članka v srbohrvaščini.)

Dr. M. Purković in Dr. P. Krajnik se strinjata, da ni nepremagljivih dogmatskih razlik za zedinjenje in da ni vprašanje, če je treba na zunaj izpričati edinost Cerkve, ampak če je to mogoče. In tu leži teža tega po membnega vprašanja: razkol obstoja namreč v samem življenju in pojmovanju Cerkve: rimski juridizem in predsodki proti Slovanom na eni strani, mešanje narodnih tradicij, običajev in zunanje obrednosti z bistvom krščanstva na drugi strani. Ali zgodovinsko vzeto, kot je klasično zapisal prof. Mueller: Filioque je manj kriv cerkvenega razkola kot pa kronanje Karla Velikega leta 800. v Rimu.

Oba avtorja soglašata, da do realizacije zedinjenja ne bo prišlo v bližnji bodočnosti predvsem zaradi zunanjih političnih in družbeno-kulturnih razlogov. G. Dr. Purković je večji skeptik od Rev. Dr. Krajnika. Prvi je izražal v lanskoletnem članku bojazen, da utegne biti cena za zedinjenje previsoka: kapitulacija ene ali druge strani. Drugi ne gleda tako črno: medsebojni stiki, razgovori, članki, poglobljeni študij sv. Pisma in cerkvenih očetov, in zlasti skupno trpljenje ob preganjanju, v molitvi in ljubezni mora - če je božja volja taka - odstraniti svet ne pregrade in nas združiti.

UREDNIŠTVO

Ali je krščansko zedinjenje možno?

Letos v septembru bo II. Vatikanski zbor začel s svojim tretjim in morda zadnjim zasedanjem. Med najpomembnejšimi razpravami bo nedvomno nadaljevanje razpravljanja o Cerkvi in njenih odnosih do ločenih kristjanov. Zato se mi zdi prav, da znova obrnemo pogled k vprašanju, ki ga je Dr. Purković že pred letom sprožil v Klic Triglava (št. 291) in Savremenu pa dozdej, kakor se zdi, še ni našel bralcev, ki bi se ob njem zamislili s primerno globino, - k vprašanju namreč: o možnosti zedinjenja med katoliško cerkvijo in pravoslavnimi vzhodnimi cerkvami.

Na žalost je dolga stoletja trajajoči razkol med nami kristjani vsakomur dovolj očiten. S protestanti nas v glavnem druži le skupna vera v Kristusovo božanstvo. S pravoslavnimi nas povezuje neprimerno več: slovesno obhajanje sv. Evharistije, vera v oživljajočo navzočnost Sv. Duha, vera v sedem Zakramentov, vera v zgodovinski episkopat in celo vera, v kateri je vključeno bistvo razkola med nami - vera v eno resnično Kristusovo Cerkev.

Mnogi protestanti menijo, da smo mi s to našo skupno intransigentno vero v eno Kristusovo Cerkev glavna ovira krščanske edinosti. Očitajo nam, da smo tako samozavestni in samozadovoljni, da nočemo sesti za eno mizo z njihovim "Svetovnim svetom Cerkev" in razpravljati o razlikah, ki nas ločijo.

Na prvi pogled je res tako. Toda, če se zamislimo ob njihovih zahtevah in premisah, na katerih temelji njihovo ekumenično gibanje, moramo reči, da Cerkev, ki smatra samo sebe za resnično Kristusovo Cerkev, pri najboljši volji, ne more z njimi direktno sodelovati.

Cerkev ne sme dati niti videza, da se strinja z dilemo, ki jo predpostavlja "Svetovni svet Cerkev", - da je namreč Cerkev, ki jo je Kristus ustanovil, ali že propadla, ali pa je identična skupku najrazličnejših, med seboj nasprotujočih si krščanskih konfesij in sekt. Iz tega razloga Cerkev pošilja na protestantske kongrese le opazovalce. Če nekatere pravoslavne Cerkve pošiljajo poslanca v pravem pomenu, delajo to predvsem z namenom, da bi pričevali za resnico ali iz drugih manj religioznih namenov.

Vera v eno Kristusovo Cerkev torej ni ovira za zedinjenje, temveč njega nujen pogoj in temelj.

Če nobena izmed obstoječih Cerkev ni prava Kristusova Cerkev, če so jo peklenska vrata že premagale, kako naj jo potem bodoči zbor vseh krščanskih Cerkev znova obudi k življenju?

Ali, če bistvene razlike v dogmah ne ovirajo obstoječih krščanskih občin, da se smatrajo za del resnične Kristusove Cerkve, zakaj naj bi potem z raznimi gibanji, sveti, kongresi in zborovanji odpravljali njihove dogmatične posebnosti in jih zlivali v eno krščansko Cerkev?

Delo za zedinjenje kristjanov je brez vere v eno Kristusovo Cerkev torej prazno. Samo resnična Kristusova Cerkev, ki tekom stoletij ni propadla, ker propasti ne more, - samo Cerkev, ki že ima v sebi edinost, za katero je Kristus molil, more biti temelj krščanske edinosti in privleči k sebi vse, ki po njej koprne.

Ko stavim vero v eno resnično Kristusovo Cerkev za osnovo možnosti zedinjenja vseh kristjanov, se nikakor ne predajam optimizmu, češ, da bo to delo lahko, ali da že stojimo tik pred njega uresničenjem.

RAZLIKE MED KATOLIČANI IN PRAVOSLAVNIMI

Če pustimo ob strani protestante (od katerih nas že od vsega početka loči mnogo bistvenih dogmatičnih razlik, - od Luteranov in Anglikancev, ki so nam bližji, pa do mnogoštevilnih avtonomnih skupin v Severni Ameriki, ki so v svojem pojmovanju krščanstva tako daleč od nas, da bi jih lažje nazvali humaniste kot kristjane, -) in se obrnemo na krščanski Vzhod, vidimo, da preti zedinjenju mnogo težav in zaprek, ki jih ne smemo podcenjevati.

Težave so različne. Če se ustavimo le pri dogmatičnih, lahko trdimo s Dr. Purkovićem, da smo pravoslavni in katoličani v pogledu dogme takorekoč na isti liniji. Vendar so tudi tu razlike:

- 1) Katoličani uporabljamo nekvašen kruh in prejemamo sv. obhajilo samo pod podobo kruha.
- 2) V Nicejski veroizpovedi pojemo, da Sv. Duh izhaja od Očeta in Sina.
- 3) Učimo dogmo o Brezmadežnem spočetju Bogorodice,
- 4) dogmo o njenem Vnebovzetju,
- 5) dogmo o papeževem primatu in njegovi nezmotljivosti, kadar kot vrhovni učitelj, za vso Cerkev dokončno opredeljuje nauk o veri in nravnosti.

Vse te razlike, razen prve, so dogmatične narave, vendar se bomo glede njih, kot zatrjuje Dr. Purkovič, "prej in lažje sporazumeli", kot glede nacionalno-kulturnih in politično-zgodovinskih.

Prva razlika, pravim, ni dogmatična ampak obredna. Danes vsi priznavamo enakopravnost in enakovrednost obredov; izenačenje torej ni potrebno. Kvašen kruh je kruh in presen kruh je tudi kruh. Obe Cerkvi verujeta, da je v vsaki podobi in vsakem njenem delcu navzoč realno ves Kristus. Zato pravoslavna Cerkve lahko obhaja novokrščene otroke samo pod podobo vina in katoliška Cerkve iz istega razloga obhaja vernike rimskega obreda samo pod podobo kruha. Nikjer pa ni zapisano, da ne bo morda nekoč to navado, ki je samo cerkvenopravna značaja, opustila.

Druga razlika - nauk, da Sv. Duh ne izhaja samo iz Očeta, temveč tudi iz Sina, kateremu je vse skupno z Očetom, je bil na zapadu vključen v simbol vere že nekaj stoletij pred razkolom. Na vzhodu to nikogar ni motilo, dokler niso rimski duhovniki začeli, v času patriarha Focija, izrivati v Bolgariji grške duhovnike in vpeljevati, za časa patriarha Mihaela Cerularija, v južni Italiji latinizacijo. Torej ta nauk ni vzrok razkola, ki je postal dokončen 16. julija 1054. Cerkveni razkol je le posledica že prej obstoječega političnega in kulturnega razkola med Rimom in Carigradom. Po mnenju prof. L. Müllerja, je "Filioque" manj kriv cerkvenega razkola kot pa je bilo kronanje Karla Velikega leta 800. v Rimu.

Pri obeh poizkusih zedinjenja, v Lyonu 1274. in v Florenci 1439., nauk o izhajanju Sv. Duha ni predstavljal nepremagljive težave. Vzhodni škofje so obakrat podpisali izjavo o zedinjenju, ne zaradi političnih razlogov, temveč vsakokrat po resnem in dolgem študiju (zlasti v Florenci). Spoznali so, da njihovi lastni cerkveni učitelji učijo, da med vzhodno formulo "iz Očeta po Sinu" in med latinsko "iz Očeta in Sina" ali "Filioque" ni nobene bistvene razlike.

Glede tretje in četrte točke menim, da je razlika bolj navidezna kot stvarna. Katoliško opredeljenje o vnebovzetju božje Matere se skoraj izključno opira na vzhodno tradicijo in zlasti na starodavni praznik "Uspenija" Presv. Bogorodice. Tudi nauk o "Brezmadežni" v svojem bistvu ne trdi nič drugega kot to, da je bila Mati božja od prvega trenutka svoje eksistence, po zaslugah svojega Sina, predohranjena izvirnega greha in da je torej bila vedno sveta, kot poje Liturgija Sv. Janeza Zlatoust, "prisnoblaženaja i preneporočnaja... čestnejšaja heruvim i slavnjejšaja bezsравnenija serafim". Nauk sam izražen v teh dveh dogmah torej nikakor ni tuj pravoslavni teologiji, tuja ji je le formulacija tega nauka, zlasti pa dejstvo, da ju je proglasil rimski škof. In v tem smislu tretja in četrta razlika prehaja in sovpada s peto.

PAPEŽEV PRIMAT

Peta ali zadnja omenjena razlika je najpomembnejša. Fr. Florovski, znani ruski pravoslavni teolog, se je nekoč izrazil, da je nauk o papežu edina ovira, ki nas loči, vendar tudi ta ni nepremagljiva z božjo pomočjo.

Kdor o tem dvomi, naj se s preprostim vernim srcem poglobi v sv. Pismo Nove zaveze in nemara bo prišel do zaključka, da sama Nova zaveza s svojim naukom o "Petrovi službi" in službi ostalih apostolov, zavrača ne samo sodobna mnenja protirimske teologije, temveč tudi tisto tradicijo, ki je v pravoslavju nastala po razkolu in v luteranski ortodoksiji v času Martina Lutra.

Kdor meni, da je katoliški nauk o papeževem prvenstvu nepremagljiva ovira zedinjenja, naj pregleda znova zgodovino Cerkve in pretehta in presodi, kaj učijo največji učitelji vzhodne Cerkve o Petrovem sedežu v prvih petih stoletjih, in kaj sami papeži iz te dobe učijo z besedami in z vsem svojim vedenjem o svoji službi in oblasti nad vsemi škofi in škofijami. Globoko spoznanje zgodovine ga bo privedlo do zaključka, da so papeži prvih stoletij izvrševali pravi primat oblasti čez vso vesoljno Cerkve. Do tega zaključka je prišlo mnogo anglikanskih in pravoslavnih zgodovinarjev in teologov. Ruski zgodovinar V. Bolotov, na primer, pravi, da si je papež Leon že v času Kalcedonskega vesoljnega zbora (451) lastil vse pravice, ki jih je opredelil I. Vatikanski zbor. In nikomur od vzhodnih patriarhov in škofov še na misel ni prišlo, da bi protestiral.

Po katoliškem pojmovanju je papež nezmotljiv samo kadar razglša kak bogoslovski nauk "ex cathedra", to je, kot vrhovni pastir, razglša za vse vernike obvezen in nepreklicen nauk o veri in morali. To so le redki odloki in v teh se rimski škof ne more motiti, zaradi obljube Kristusove o nepremagljivosti in nezmotljivosti Njegove Cerkve. Zato tudi vesoljni cerkveni zbor nima oblasti nad njim. Če zgodovinarji lahko navedejo tri ali štiri primere v zgodovini, da so se papeži "obsojali", moramo vedeti, da so se obsojali in kritizirali ne zato, ker so se motili v dogmatičnem nauku, temveč zato, ker ga niso pravočasno opredelili, ali pa niso bile njihove izjave dovolj jasne in so dopuščale dvom v srcih preprostih in včasih tudi učenih ljudi. Bili so tudi primeri, da je bil papež prisiljen razglasiti kak teološki nauk, a ti se ne morejo šteti papežu v zlo, ker to niso bile njegove misli, temveč mnenje izsiljevalca.

Po istem pojmovanju rimski škof ni absoluten monarh, ki bi izvrševal svojo oblast in učiteljsko službo v izolirano

sti od svojih sobratov škofov, temveč je glava "kolegija" škofov in svojo službo vrši skupaj z njimi. Kakor je vsakokratni rimski škof naslednik apostola Petra, tako so škofje vsega sveta nasledniki službe dvanajstih apostolov. Skupaj z rimskim škofom in pod njim načelujejo ne samo svoji krajevni škofiji, temveč obenem služijo vesoljnemu poslanstvu Cerkve.

Menim, da bo sedanji II. Vatikanski zbor zelo približal pravoslavnim nauk o papeževem prvenstvu, ki je bil opredeljen pred slabim stoletjem na I. Vatikanskem koncilu. V nekem smislu bo mogoče pojasniti pojem "kolegialnosti" škofov s pravilno pojmovanim pravoslavnim naukom o "sobornosti" vseh škofov in tudi vseh duhovnikov in vernikov. Sedanji Vatikanski zbor namreč govori "o božjem ljudstvu" in o bistveni enakosti vseh vernikov in šele nato razpravlja o različnosti služb v božji Cerkvi.

Iz cerkvene, dogmatične in zgodovinske perspektive je torej sprava med Vzhodom in Zahodom ne samo mogoča, temveč nujna. Od vseh terja iskrenih naporov, molitev in tudi žrtev. Ne zahteva pa "kapitulacije" v pravem pomenu ne od ene ne od druge strani.

Zakaj naj bi se katoličani odpovedali svojemu poglavarju, rimskemu papežu, in ga nazvali "primus inter pares", ko je vendar po sami božji izvolitvi in milosti v nekem oziru nekaj več kot ostali škofje, ker je pač prvi. Kdor prizna ta "nekaj več", ta je po našem pojmovanju resnično katoliški ali vesoljni, resnično pravoslavni, resnično evangelijski kristjan. Če so bili "Petrovi službi" zaupani ključ "hiše" vsega božjega ljudstva in je bila postavljena za skalo vsej tej nebeški zgradbi, ki se imenuje Cerkev, - tedaj se mora ta Cerkev podrediti tej božji izvolitvi in Kristusu, ki Kristusa ne posluša, ni več Cerkev.

Nato, zakaj naj se katoliška cerkev odpove vesoljnosti in vsej svoji osvajaški misijonarski dejavnosti, ko pa vendar Cerkev božja mora rasti kot gorčično zrno v veliko drevo in kot kvas prekvasiti ves svet?

In čemu naj se pravoslavne Cerkve odpovedo svojim mučencem, svojim velikim učiteljem in spoznavalcem, svoji upravičeni samostojnosti in neodvisnosti, svojemu cerkvenemu pravu in privilegijam patriarhov, svojim upravičenim narodnim posebnostim, svojim starodavnim in častitljivim obredom, običajem in tradiciji?

Naj ohranita obe Cerkvi svojo duhovno podobo! Izbrisi pa naj vsaka iz svoje podobe najprej kar je slabega, okostenelega in grdega, čisto človeškega, oziroma, preveč človeškega, plemenskega, nacionalnega in cezaropapističnega časti- in oblastilnega; vse kar božje ljudstvo razbija v med seboj sovražne jurisdikcije, mu razblinja enotnost nauka in pogledov v bistvenih rečeh in ga vodi v osamljenost in mrtvost. Z eno besedo, odpovedati se je treba, tako eni kot drugi strani, le temu, kar nasprotuje pravemu Kristusovemu nauku, pravi krščanski edinosti, vsemu, kar v resnici ni evangelijsko, ni pravoslavno in ni katoliško.

Brez dvoma, na poti k edinosti, za katero je Kristus molil, je še dosti ovir in zaprek. In pot je nemara še dolga, zelo dolga. Toda zdi se, da postaja iz dneva v dan bolj prehodna. Predsodki izginjajo, medsebojno sovraštvo in neprijaznost pojenjuje. Bolj poznamo bistvo problema. Danes je ljudstvo lažje informirati, kot ga je bilo v času Lyonskega ali Florentinskega cerkvenega zbora. Globlje razumemo pogubnost needinosti za nas in za ves svet. Prepričani smo, da moramo biti vsi eno, če hočemo biti kristjani, ker je bistvo krščanstva v ljubezni in brez edinosti ni ljubezni. Prepričani smo, da moramo biti vsi eno, če hočemo, da bo svet veroval in se bo vsem ljudem razodela ljudo mila in mnogolika modrost božja.

Navkljub zlobi naših dni in mnogih sovražnih sil se nam razkriva stvariteljska božja modrost čez Cerkev, in sama Cerkev, kot skrivnostno Telo, raste, se širi in prodira v naš vase zaljubljeni in sam sebe ogrožajoči pokvarjeni svet. Spričo neizčrpane in neizmerne božje modrosti in moči naj veliko upanje prežene našo malovernost in malodušje.

Ob mnogih tolažilnih znamenjih časa, ob velikem dogodku vesoljnega cerkvenega zbora, ob njegovih preteklih in bodočih opredeljenjih (o primatu osebne vesti, o religiozni svobodi, o nekompetentnosti države v religioznih zadevah), ob ogromnem študiju virov razodetja, sv. Pisma in Tradicije, ob skupnih molitvah in obči želji po obnovljenju notranjega življenja, ob obči želji kristjanov po edinosti; zaradi naše skupne vere v eno resnično Kristusovo Cerkev, zaradi naše dobre volje in čudovite božje pomoči upajmo, da letošnji poljub miru med papežem Pavlom in patriarhom Athenagorom v Betlehemu, ne bo ostal le lep spomin in simbol, temveč poroštvo skorajšnje dokončne sprave med krščanskim Vzhodom in Zahodom.

Dr. Pavel KRAJNÍK je študiral filozofijo in teologijo v Ljubljani, Rimu in Münchnu. L. 1950. je bil posvečen v duhovnika v bizantinsko-slovanskem obredu, l. 1952 pa je prejel "Licentiat" v papeškem Vzhodnem inštitutu v Rimu. Doktoriral je l. 1956 na Gregorijani s tezo: "Die Freiheit des Fleisches und das geistliche Leben bei Michail Mihajlov - vič Tarajev". Poznan je tudi po svojih člankih v MEDDOBJU o Pasternaku in "Dr. Živagu", Dostojevskem, itd.

LJUDSKA PRAVICA

Od domovinskega sodelavca

Mlajši slovenski kulturni delavec, ki je imel v domovini leta 1959. zaradi gotovih političnih funkcij vpogled v takratni proces proti Jožetu Pučniku, zdaj ponovno aretiranemu zaradi 'Perspektiv', mi je pripovedoval:

Pučnik je bil tedaj obsojen po nedolžnem. Glavna obtežilna priča na procesu je bil nekdanji bibliotekar v primerjalni knjižnici ljubljanske univerze komunist Jan. In ta je pričal po krivem: 31. marca 1959., okrog desete ure zvečer, je že nekoliko vinjeni Jan zaupal prijatelju, da ga je partija prisilila, da je pričal proti Pučniku in sicer o rečeh, ki niso držale ali pa so bile dvomljivega značaja in vrednosti. Tedaj je bil Pučnik obsojen zaradi protidržavne dejavnosti na devet let strogega zapora, čeprav mu niso mogli na procesu ničesar dokazati. Zanimivo je tudi, da so Pučnika dolžili zvez z belogardisti... Obtožnico so sfabricirali, najete priče pa so naredile svoje. Režim je zahteval žrtvenega kozla, da bi preplašil mlade kulturne delavce in druge. Edino kar je Pučnik, nekdanji partijski sekretar na filozofski fakulteti v Ljubljani in univerzitetni asistent, po komunističnih zakonih zagrešil, je bila njegova izjava, ki je Pučnik na procesu tudi ni zanikal: da je jugoslovanski komunizem degeneriral. O tem je pa pisal tudi javno, zlasti v 'Reviji 57', ki so jo leta 1958. ukinili. Komunisti so sicer potem širili med ljudstvom govorice, da je bil Pučnik obsojen, ker je ščuval delavstvo k stankam, toda to ne drži. Ker so zdaj Pučnika, ki bi smel biti prvič po jugoslovanskih zakonih zaradi svojih izjav o degeneraciji jugoslovanskega komunizma obsojen na ječo od šest mesecev do dveh let, ob ukinitvi 'Perspektiv' ponovno po nedolžnem zaprli, me je zgoraj omenjeni kulturni delavec, ki živi v emigraciji, zagotovil, da bo kmalu osvetlil dogodke iz leta 1959. in pokazal na resnične krivce. Na vsak način pa je k strogi sodbi, kot pravi ta kulturni delavec, tedaj precej pripomoglo vmešavanje katoliške Cerkve, kar da je razkačilo rdeče poglavarje.

TOPLIŠKOVI DOLARJI

Dodatno značilnost za pravilno vrednotenje jugoslovanske justice pa kaže tudi naslednji primer iz marčnega procesa proti Janezu Toplišku, v katerem je obtoženi izjavil, da je imel stik z duhovnikom Dr. Janezom Zdešarjem v Nemčiji, da mu je ta posodil 2.500 dolarjev, češ da se bo Toplišek lahko umaknil iz taborišča in osamosvojil; kasneje da mu je imenovani duhovnik dejal, da mu ne bo treba vračati denarja, če bo agilno delal v Zvezi slovenskih protikomunističnih borcev. Topliškov zagovornik Dr. Grden pa je dopolnil, da je Dr. Zdešar očitno spravil Topliška v tako ekonomsko odvisnost, da je potem lahko močno nanj vplival.

Dejstvo pa je, da duhovnik Dr. Zdešar imenovanemu Toplišku ni nikdar posodil niti pfeniga in da je vsa zgodba o dolarjih gola laž. Ta duhovnik je spoznal Topliška leta 1958. v Porurju, kjer je prvi bil izseljenski duhovnik. To njuno poznanstvo je trajalo do leta 1961, ko se je Rev. Zdešar preselil v Muenchen. V Porurju je duhovnik obiskal Topliška le enkrat, morda dvakrat - na splošno torej manjkrat kot je obiskoval druge slovenske družine. Ob prvem srečanju je imenovani Toplišek govoril Dr. Zdešarju, kako bi bilo treba delovati protikomunistično in že tedaj je duhovnik videl, da ima opravka sicer z idealistom toda

TITO IN NEMIRNA VZHODNA EVROPA

ROMUNSKI TITO NEVARNO BOLAN - KAKŠNE POSLEDICE UTEGNE
IMETI BORBA ZA NASLEDSTVO?

Jugoslovani doma in na tujem se vprašujejo, kakšne posledice bo imel sedanjí razvoj k emancipaciji in liberalizaciji v Romuniji in v drugih vzhodnih komunističnih državah na Jugoslavijo in Titov režim. Toda ker si je Jugoslavija z uporom leta 1948. pridobila polno državno in nacionalno neodvisnost, emancipacija Romunije ali kakega drugega sovjetskega satelita v vzhodni Evropi ne more ničesar prispevati k že obstoječi neodvisnosti Jugoslavije.

Važnejše pa so posledice za notranje življenje v državi in za Titov režim, če se kaj spremeni v sosednih komunističnih državah. Treba je le pomisliti, kako je mogla vplivati na Titove podložnike vest, da so v Romuniji zvišali plače za 10 do 15% in da so dali Romuni veliko amnestijo političnim zapornikom. Delna svoboda, katero na Poljskem uživa katoliška Cerkev, je obtožilna tudi za Jugoslavijo, kjer je cerkvena hierarhija - brez kardinala Višinskega - mnogo bolj pod komunistično peto, kakor pa je na Poljskem.

Sovjetsko-kitajski spor je razgibal ves komunistični svet in v vzhodni Evropi so se takoj pojavili znaki emancipacije ljudstva. Tudi v Jugoslaviji je bilo opaziti to, ko je prišlo do štrajkov, zlasti v Sloveniji. Že se je začelo govoriti, da bi bilo boljše, če bi bilo več svobode in če bi bilo več strank namesto monolitne komunistične partije. Tako naziranje je zastopala tudi revija 'Perspektive' v Ljubljani, toda posledica je bila, da so revijo ustavili, uredniki pa so v zaporu. Proti takemu reakcionarnemu postopku se niso oglasili protesti samo doma ampak po celem svetu. Protestirali so domači pisci, protestirali so tudi inozemski časopisi in časniki. Kriza komunističnega sveta se zdaj odraža tudi v notranjosti Jugoslavije, kjer se pojavljajo napetosti med posameznimi republikami, ki se pritožujejo čez centralizem monolitne komunistične stranke, ki republike degradira na stopnjo ustanov na papirju. Bolj ko se na vzhodu množijo naporí za liberalizacijo, bolj se množijo tudi notranji problemi Jugoslavije. Vse to ni všeč Titu, ker je zanj ohranitev prejšnjega stanja v sosednih komunističnih državah važen predpogoj, da ostane tudi v Jugoslaviji vse pri starem, ko so si rdeči hierarhi razdelili Jugoslavijo na dosmrtné feude in ji vladajo že od leta 1945 stalno isti ljudje. Predpostavljati moramo torej, da bo Tito storil vse, kar naj bi doprineslo k imobilizmu v sosednjih komunističnih državah.

Iz tega vidika je treba presojati tudi sestanek med Titom in romunskim po-

⊕ — velikim naivnežem. Zato ga je Dr. Zdešar že tedaj svaril. Po letu 1961 pa ga duhovnik sploh ni več videl, le enkrat je dobil njegovo pismo v zadevi krstnih in samskih listov.

Rdeči režim je pač hotel s tem procesom umazati slovenske duhovnike, ki delujejo med rojaki v tujini. To je zelo važno zlasti zaradi sezonskih delavcev, ki jih je na tisoče v Nemčiji. Tako naj bi se ti bali stika z njimi. Po drugi strani pa bi bilo na ta način onemogočeno dušnopastirsko delo duhovščine. Na to kaže članek v ljubljanskem 'Delu' 27. marca letos, torej dva tedna po razpravi. Če pa si je Toplišek izmislil to storijo, da bi si olajšal kazen, pa bi bila spet naloga sodišča, da preveri podatke.

glavarjem Dejom v Temešvaru. Ta sestanek 22. junija je vzbudil pozornost v internacionalnih krogih, ker je do njega prišlo tako nenadoma in brez posebnih priprav. In ker se je sestanek vršil neposredno po Titovem sestanku s Hruščevom v Leningradu, je bilo jasno, da se je v Temešvaru govorilo o sporu med Bukarešto in Moskvo v prvi vrsti in manj o drugih rečeh. Mednarodni tisk je smatral Tita kot posredovalca, bodisi da Romune prepriča o tem, da je treba izboljšati odnose z Moskvo, bodisi da jih je hotel pridobiti v imenu Hruščova za mednarodno komunistično konferenco, ki naj bi obravnavala kitajsko-sovjetski spor. Splošno prevladuje mnenje, da Titova intervencija ni bila uspešna in da Romuni še naprej vztrajajo na svojem nevtralnem stališču med Moskvo in Pekingom.

Drugi so bili mnenja, da Tito ni nastopil kot posrednik ampak kot prijatelj, ki je svetoval Deju, naj bo previden v svojih odnosih do Moskve. Sporočil da mu je najbrž, kar sta se menila s Hruščevom v Leningradu 8. junija: da Tito namesto Hruščova namigne Deju o gospodarskih represalijah, ki bi mogle slediti, če bi se spor zaostрил. Mogoče je tudi, da je Dej kaj takega že slutil, saj mora kot komunist vedeti, kako Moskva postopa z uporniki: morda je že vprašal Tita, če bi lahko preusmerili romunski izvoz preko Jugoslavije, ako bi začeli Sovjeti tu nagajati. Ker sem že prej poudaril, kako je Titu do tega, da se v vzhodni Evropi prav nič ne spremeni, ker mu more biti koristen samo imobilizem na vzhodu, tudi ni izključeno, da je Tito opozoril Romune, naj ne gredo predaleč v svojih emancipacijskih zadevah, ker bi lahko zrušilo ves socialistični red v vzhodnem delu Evrope in bi bile vse komunistične države z Jugoslavijo vred potegnjene v vrtinec razvoja k večji svobodi.

Tako se je po nekaj letih v vzhodnem komunističnem bloku položaj spremenil tako, da danes bivši puntar Tito, ki je za sebe in svojo okolico porušil monolitnost moskovskega komunizma in spravil v nevarnost ves socialistični red v vzhodni Evropi, nastopa kot zagovornik komunistične monolitnosti in se zavzema za ohranitev socialističnega reda, kakršen obstoja sedaj; to vse iz strahu, da bi vsaka sprememba na vzhodu v smeri emancipacije in liberalizacije omajala njegov režim. Namesto da bi Tito dajal korajžo drugim pod devizo "vivant sequentes", nastopa bodisi kot posrednik bodisi kot prijatelj, ko svari satelite, komunistične sosedé, pred "nepremišljenimi" koraki.

A. C.

Demokracija ni anarhija

Od našega dopisnika

Pet sto petdeseto obletnico ustoličenja zadnjega karantanskega vojvode v našem jeziku je hotela slovenska mladina na Koroškem proslaviti skupaj z brati z Goriške in Tržaškega 12. julija z romanjem h Gospe Sveti in s proslavo na Gosposvetškem polju ob vojvodskem prestolu. Tam naj bi poudarili, da ima slovenska beseda domovinsko pravico na Koroškem in ob skupnem zgodovinskem viru naj bi izpričali slovensko hotenje po sožitju z Nemci v deželi. To da do proslave ni prišlo, ker je Heimatdienst za isti čas istotam napovedala svojo prireditve, nakar je policija oboje prepovedala. Slovenski predlog po skupni proslavi je Heimatdienst odklonila. Postavlja se vprašanje: ali je to spričevalo demokracije, če na ta način lahko policija prepove vsako prireditve, ki šovinistom ni všeč? Mar ni to porazen precedent, ki se ga bodo lahko v bodoče skrajneži vedno na najcenejši način poslužili, kadar bodo hoteli nagajati Slovencem?

Z moje poti po Jugoslaviji

II.

Izključno za KLIC TRIGLAVA

Bila je nedelja in promet na glavni novi cesti iz Dubrovnika do letališča je bil dokaj živahen. Avtobusi, napolnjeni s turisti, vozijo v vasico Čilipi, kjer so se krajevni prebivalci po maši zbrali okoli cerkve. Domačini so oblečeni v narodne noše dubrovniškega okrožja; vse kaže, da ta nedeljski dogodek ni zgolj običajno dogajanje, ampak da so oblasti iz turističnih razlogov privolile v to, da so tujci priče ljudski pobožnosti. Morda je za komunistično vladno idejno pravljico, dajati publiciteto do skrajnosti napolnjeni cerkvi ob nedeljah, seveda pod pogojem, da so ljudje oblečeni v narodnih nošah in da po maši prirejajo folklorne plesne. Vendar pa mora biti človek pravičen, zato moram dodati, da morda tudi verniki sami iz materialnih razlogov obiskujejo cerkev v Čilipih ob nedeljah veliko bolj redno, kot pa bi jo, če bi ne bilo turistov, ki že po svoji naravi po taki folklorni prireditvi radi kupijo za spomin kaj trajnega, po navadi izdelke iz domače obrti.

Res je pa tudi, da narodna noša ni zgolj nedeljsko oblačilo, temveč da je po gosto videti ljudi, ki so oblečeni v ta slikovita oblačila, posebno po dolini Konavli, ki se vleče od Dubrovnika na jug proti Kotorskemu zalivu. Dolina sama je si cer ozka, obdana od obeh strani s precej visokim hribovjem in tako zavarovana pred vplivi hladnih vetrov, posebno iz zaledja. Na pobočju, ki dolino deli od Jadranskega morja, je vklesana ozkotirna železnica, ki pelje iz Kotorskega zaliva in preko Dubrovnika v Mostar in naprej v Bosno. Cesta, po kateri vozi naš avto bus, prav gotovo ni bila zgrajena za motorni promet, vendar pa je tudi tu videti velikanski napor, ki so ga oblasti vložile v izgradnjo Jadranske magistrale, ce ste od Reke do Ulčinja. Pripravljalna dela, temelji za mostove in betonski kanali za zbiranje in odvajanje padavinskih hudournikov s pobočja so že zgrajeni in človek se nehote vpraša, kaj bi se zgodilo, če bi prišlo do obsežnega odklona v dalmatinskem turizmu, kot se je na primer zgodilo na italijanski Rivieri v poslednjih dveh letih; to še posebej, ker so bili vsi ti veliki izdatki v Dalmaciji samo za turizem in ker vse druge gospodarske panoge na tem področju niso odvisne od cestnih prometnih zvez.

Preko doline Konavli poteka meja med hrvaško in črnogorsko republiko in še pred Hercegnovim je že opaziti na hišah napise v cirilici. Hercegnovi sam se je razvil v pomembno turistično središče in odločila sem se ustaviti tam za kak dan, da bi si tako lahko ogledala Kotorski zaliv ter črnogorsko Primorje, preden se podam v notranjost južnega dela Jugoslavije.

In zares, kakšno nasprotje opaziš med naselji ob morju vzdolž črnogorskega Primorja in mesti znotraj Kotorskega zaliva samega. Nekatera tamošnja naselja, ki so - združena - v srednjem veku predstavljala najmočnejšo jadransko trgovsko silo, z izjemo Benetk morda, so dandanes dejansko mrtva, nenaseljena, stavbe pa so prepuščene na milost vremenskim vplivom. Mesteca do najožjega preliva v Kotorskem fjordu, Verig, kakor tudi Kotor sam, pa imajo kar bujno gospodarstvo, brez dvoma zaradi ladjedelniških naprav in precejšnjih mornariških arzenalov. Blizu takih objektov je še vedno opaziti tablice s prekrižanim fotografskim aparatom, kar pomeni, da ni dovoljeno fotografirati, in je za da-

našnje razmere morda pretirano; a pozabiti ne smemo, da je Albanija sama zelo blizu. V Kotor je mogoče priti na dva načina: ali po cesti, ki se vije okrog zaliva, ali pa preko zaliva samega, pri Verigah, s prevozno ladjico, ki more natovoriti dva avtobusa in tri manjše avtomobile istočasno, skupaj s potniki. Tako je človek v nekaj minutah preko zaliva in pot je skrajšana za dobrih petindvajset kilometrov. Na južni strani zaliva, nad Kotorom z njegovimi srednjeveškimi trdnjavami, pa se že dviga črnogorsko gorovje z rdečkastim skalovjem, iz katerega že dolga stoletja klešejo plošče za tlakovanje, ki jih je opaziti v Benetkah, pa tudi v Odessi, in v New Yorku pred poslopjem Združenih narodov stoji spomenik izklesan iz tega kamena. Kratek obisk kotorski katedrali in nato naprej na jug, da si ogledam Sveti Stefan. Zares edinstvena zamisel jugoslovanskih turističnih oblasti! Morda malce pretirana, kajti celo za turista more biti malo dolgočasno živeti v "turistični trdnjavi", odsekani od domačega prebivalstva, saj je cel otoček dandanes en sam velik hotel, povezan s celino po cesti, ki vodi do bivše rezidence jugoslovanske kraljice, Miločera, kjer je uprava te turistične zamisli. Tudi cene so pretirane in počitnice na Svetem Stefanu pomenijo za bogatega turista le "še eno pero v klobuku", kot pravimo v Angliji, kadar hočemo poudariti kak poseben dosežek! In še naprej na jug, vzdolž obale, je videti razmah turizma tega črnogorskega Primorja, v Budvi, Baru in Ulčinju, ki imajo vsi veliko prednost pred dalmatinskimi resorti, namreč da imajo lepe mivkaste plaže, ki jih severnejša jadranska obala tako zelo pogreša. Ko bo jadranska magistrala dokončana, bo postalo črnogorsko Primorje zares najmikavnejše mesto za turista z avtomobilom.

TITOGRAĐ V RAZMAHU - NA ČIGAV RAČUN?

Z mešanimi občutki sem prihodnje jutro zopet vstopila v avtobus na trgu pred kotorsko katedralo. Skoraj navpično nad mestom se dviga Lovćen in kar ne verjetno se mi je zdelo, da bom v slabih dveh urah z vrha pobočja opazovala Kotorski zaliv pod seboj. Karkoli že lahko rečemo o slabih cestah vzdolž obale, tu na Lovćenu je mogoče videti, kolik uspeh so dosegle oblasti pri gradnji ceste. V petindvajsetih serpentinah se vzpenja cesta po pobočju gore, medtem ko se še vedno vidijo sem in tja ostanki stare ceste, ki ji nobeno motorno vozilo ne bi moglo biti kos. Črnogorsko zaledje ima zdaj zares dostojen izhod na morje. Naš avtobus hiti zdaj preko prelepega kraškega Njeguševega polja, skozi vasico Njeguši - rojstni kraj največjega črnogorskega pesnika - in kmalu smo v Cetinju. Stara kraljevska palača, Dvor, je sedaj muzej, in dom črnogorskega kralja, Bjeljarda je tudi zaščitena zanimivost. A vendar je Cetinje mrtvo mesto: niti enega samega novega poslopja ni videti in stari Grand Hotel je menda edino gostinsko podjetje v mestu. Kulturno, industrijsko, gospodarsko in seveda upravno središče Črne gore je sedaj Titograd, bivša Podgorica, ki je bila med zadnjo vojno v bojih med okupatorji in partizani do tal porušena. Danes je Titograd moderno mesto, načrtno zgrajeno, z letališčem in zares impozantnim Hotelom Crna Gora. Poleg ceste preko Cetinja in Lovćena ima Titograd še lagodnejši izhod na morje, namreč še eno novo cesto, zgrajeno deloma kar preko Skadarskega jezera. Priznati je treba, da je vsa ta velika gradnja, ta velikanski napredek v petnajstih letih, resnično pomemben dosežek, in čeprav je osrednja vlada morala uporabiti velikanska sredstva, ki so jih dobavile severne jugoslovanske republike, verjetno ne brez negotovanja, se bo Titograd brez dvoma še naprej razvijal. Mesto ima tudi s poljedelskega gledišča za Črno goro izredne pogoje: rodo-

vitna planjava, na kateri stoji, ima še ugodnejše podnebje od predelov ob morju samem, ker imajo topli vetrovi iz Sredozemlja odprto pot preko Skadarskega je zera in omogočajo rano žetev, da o sadjereji in gojenju tobaka niti ne govorim.

Jugoslovanske turistične oblasti se dobro zavedajo, kakšno neizrabljeno bogastvo in kakšne privlačnosti se skrivajo v goratih, divjih predelih Črne gore, vzdolž albanske meje, v Metohiji in Macedoniji. In zamisel povezave Črne gore z morjem, kot tudi z Beogradom in Severom, je deloma že izvedena.

MILIČNIKI NAMESTO MENIHOV V SAMOSTANU

Nova avtomobilska cesta iz Titograda na sever, vzdolž reke Morače, preseneti turista kot strela iz jasnega. Naravna lepota moraškega kanjona, ki zaozstaja za Coloradskim samo po dolžini, je verjetno brez primere tudi za pokrajinsko tako slikovito Jugoslavijo. A vendar naravna lepota ni vse, kar nudijo ti predeli Jugoslavije. V njih je tudi zibelka stare bizantinske kulture in manastir Morača je prvi primer dobro ohranjenih bizantinskih fresk. Samostansko poslopje, zgrajeno v polkrogu okoli cerkve, je dandanes sicer sedež okrajnih oblasti in policije, in človeku pride na misel, da bi razmeroma za malenkostno vsoto lahko zgradili novo upravno poslopje, Morači pa vrnili z vrnitvijo pravoslavnih menihov njeno značilnost: samo to bi dalo kulturno-zgodovinskemu spomeniku pravo vzdušje, ki ga sedaj tako pogreša.

Ko zapuščamo moraški kanjon, zapuščamo tudi asfaltirano cesto; ko se vozač izogiba luknjam in kamenju na cesti, ki se vzpenja in vzpenja, dokler ne do sežemo višino kakih tisoč metrov nad morjem in se začne prelaz Trešnjevik, se nehote spomnim voznikovih besed: "V Črni gori ni slabih šoferjev! Vsi slabi šoferji so ubiti v trenutku, ko store prvo napako." To mi je rekel na dvaindvajseti serpentin na pobočju Lovćena, ko sem videla porušeno cestno pregrado in ostanke avtomobila nekaj sto metrov v prepadu pod nami.

(Bo še)

BOSANSKI MUSLIMANI

Rešitev narodnostnih problemov na jugoslovanskem področju je pogoj, da bomo lahko živeli v miru. Zato je važno, da se je v tujini pred leti zbrala skupina, ki očitno odraža razporeditev muslimanskega prebivalstva v Bosni, in ki se je letos spomladi tudi organizirala v "Liberalno demokratsko zvezo Bosancev muslimanov". Zveza odklanja zahtevo, da bi se morali muslimani izjaviti za Hrvate ali pa za Srbe, ker nočejo biti "topovska hrana" v kakem hrvatsko-srbskem boju. Na ta način muslimanska organizacija sili oboje, da se vsaj v Bosni odločijo za mirno sožitje in strpnost med vsemi tremi veroizpovedmi. Pri devka "liberalni" in "demokratski" podčrtavata, da zveza ne želi izolacije in išče stikov s somišljeniki med Hrvati in Srbi v prvi vrsti, a tudi drugod, obenem pa premošča prepad med vzhodno in zapadno kulturo, ki naj bi bil očiten zlasti v Jugoslaviji. To je korak v isti smeri kot krepitev stikov med pravoslavnimi in katoliki ter ustanovitev Sekretariata za nekristjane v Vatikanu.

Da ima zveza svoje korenine v domovini kaže že to, da je med njenimi člani dokaj pripadnikov "Mladih muslimanov", organizacije, ki se je takoj po vojni odločno upirala komunističnemu totalitarizmu v Bosni in že takrat iskala stikov tudi s pravoslavnimi in katoliki.

S.

Portret ene generacije

ZASEDANJE HRVATSKEGA SABORA

Maja 1915 se je v Budimpešti sestal skupno madjarsko-hrvatski Sabor, za tem pa je skoraj avtomatično prišlo tudi do sklicanja hrvatskega Sabora v juniju (v Avstriji sami pa se je vse do izmenjave na prestolu vladalo absolutistično brez parlamenta).

O tem zasedanju hrvatskega Sabora piše dr. Josip Horvat (Politična zgodovina Hrvatske, str. 437 in sl.): "To zasedanje je najpomembnejše in najbolj značilno od vsega saborskega dela za časa vojne." (Tu je potrebno dodati: razen oktobrskega zasedanja leta 1918, ko je Sabor na predlog Svetozarja Pribičevića proglasil "prekinitev vseh državno-pravnih odnosov Hrvatske, Dalmacije in Slavonije z Avstro-Ogrsko".) Dr. Horvat nadaljuje: "Na tem zasedanju je bila začrtana smer hrvatske politike za časa vojne." ... "Krepko je bilo poudarjeno, da gre za obstoj Južnih Slovanov ter da se zahteva njihovo zedinjenje in samouprava."

Tej seji so prisostvovali tudi delegati istrskega sabora dr. Laginja in Spinčić ter delegati dalmatinskega sabora Ivanišević in Dulibić.

"Ogromna večina Sabora je pozdravila in sprejela izjavo prvega podpredsednika dr. Pera Magdića," (dodajmo: razen "Svete zveze", ki je imela 18 poslancev, vključno tri Radičeve) ki je razglasil "neprenehno in stalno zahtevo za narodnim zedinjenjem v eno edinstveno državno telo, na osnovi narodnega načela in pozitivnega zgodovinsko-državnega prava, da se tako omogoči svoboden razvoj narodnega, političnega, gospodarskega in prosvetnega življenja hrvatskega naroda, v interesu civilizacije in napredka ter v interesu monarhije." Te poslednje besede je dr. Horvat izpustil iz težko razumljivih razlogov, ki jih je treba zato pojasniti.

V deklaraciji se namreč govori samo o hrvatskem narodu, a srbski člani koalicije s tem niso bili zadovoljni; (glavni avtor je bil dr. Lorković); iz pisanja dr. Horvata pa izhaja, da je narod razumel deklaracijo kot da govori o Jugoslovanih, ker je na prvem mestu naglašeno zedinjenje na temelju narodnega načela. Dr. Pavlova v že omenjeni knjigi piše, da je bilo tako stališče - leta 1915! - revolucionarno, ker je poudarjalo narodno načelo. Ta deklaracija pa ni bila preveč prijetna banu Skerleczu, ki je dobro doumel njen smisel ter se je bal njenega odmeva na Madjarskem, pri čemer se ni motil; madjarski tisk jo je ostro napadel. Zato je Skerlec ugovarjal koaliciji na razgovorih pred pričetkom samega zasedanja ter je slednjič razburjeno izjavil: "Pustil bom, naj vse zagrmí in naj vas slednjič še obesijo."

Tisza pa je bil bolj previden in pameten. Zavedal se je posledic kakršnegakoli preloma s koalicijo: vojaški komisariat na Hrvatskem in s tem konec vpliva madjarske vlade. Zato je pogoltnil to grenko zdravilo ter se zadovoljil s tem, da je koalicija izglasovala podaljšanje finančne pogodbe z Madjarsko brez kakih novih ugodnosti za Hrvatsko (kljub protestu Radića, ki je zahteval popolno finančno neodvisnost Hrvatske).

Skerlec je Saboru predložil tudi načrt zakona o "finančni odgovornosti veleizdajavcev", vendar ga koalicija ni sprejela v obliki strogega madjarskega zakona temveč v obliki mnogo milejšega avstrijskega zakona. Tudi to Skerlec ni bilo všeč, vendar tega ni mogel preprečiti.

Omenjena deklaracija, ki jo je v imenu koalicije predložil dr. Magdić, se zaključuje z besedami "in v interesu monarhije". To in pa naglaševanje "hrvatskega naroda" so bili edini oziri na položaj v letu 1915, kajti brez tega bi se povečala nevarnost in verjetnost vojaškega komisarijata z vsemi svojimi posledicami in to tudi proti volji Tiszove vlade.

Na str. 480 svoje knjige piše dr. Horvat tudi o deklaraciji slovenskih in hrvatskih poslancev v dunajskem cesarskem parlamentu 30. maja 1917 (Majska deklaracija), katera zahteva "zedinjenje vseh pokrajin monarhije, kjer živijo Slovenci, Hrvati in Srbi, v eno samostojno državno telo, prosto vsake tuje nadvlade in pod žezlom habsburške monarhije" ter pravi, da so te zadnje besede samo "figov list, potreben z ozirom na obstoječe zakone". Ta oznaka, "figov list", velja v polni meri tudi za Magdičeve besede "in v interesu monarhije", kajti upoštevati je treba, da je bila ta deklaracija izdana dve leti pred Majsko deklaracijo, ko je še vladal Franc Jožef. Ta začasni "figov list" pa je koalicija odvrгла, ko je prišel čas - v oktobru in novembru 1918 - ko je proglasila odcepitev jugoslovanskih pokrajin od Avstro-Ogrske ter zedinjenje vseh teh pokrajin s Srbijo in Črno goro. S tem je pojasnjena ta fraza Magdi-

čeve deklaracije, ki jo je dr. Horvat v svoji knjigi izpustil.

TEKMA ZA ITALIJO IN BOLGARIJO

Leta 1915 se je med Antanto in Avstro-Ogrsko z Nemčijo bila velika zakulisna borba, da bi se za en ali drug ta-bor pridobile tudi Italija in Bolgarija, pa tudi Grčija in Romunija.

Italija je ob izbruhu vojne proglasila svojo neutralnost, češ da avstrijska napoved vojne Srbiji za Italijo ne predstavlja "casus foederis" na osnovi določb Trojne Zveze, katere članica je bila Italija skupno z Avstrijo in Nemčijo. Ko so v vojno stopile Rusija, Francija in Anglija, so si Avstrijci in Nemci pričeli prizadevati, da pridobijo na svojo stran Italijo ter ji zato obljubili naknadno odcepitev Južne Tirolske, zapadno obalo Soče z Gorico in proglasitev Trsta za svobodno mesto pod italijansko upravo. Istočasno pa si je za Italijo prizadevala tudi Antanta, ki je postopoma sprejela italijanske zahteve v zameno za vstop v vojno: Južno Tirolsko, Gorico, Gradiščansko, del Kranjske z Idrijo in Postojno, dalje Trst, Istro, severno Dalmacijo do Šibenika, vse otoke v tem okviru, poleg tega pa še Vis in Lastovo. Zahtevam po Dalmaciji se je nekaj časa upirala Rusija, podpirala pa jih je predvsem Francija, ki ji je bilo največ do zaveznitva z Italijo. Francija je mnogo pridobila že s samim dejstvom, da Italija ni bila v vojni proti njej ter se ji ni bilo treba boriti na jugu države. Hotela pa je to stanje obdržati s sprejemom italijanskih zahtev. Pridobila je za svoje stališče najprej Anglijo in nato še Rusijo, z osebnim pismom predsednika Poincaréja ruskemu carju Aleksandru.

Tako je 26. aprila 1915, brez vednosti Srbije, prišlo do podpisa tajnega "Londonskega pakta", s katerim se je Antanta obvezala, da bo po zmagoviti vojni izpolnila vse italijanske zahteve. Italija je na podlagi tega pakta 23. maja 1915 napovedala vojno Avstro-Ogrski, avgusta istega leta pa še Nemčiji.

Druga tekma med obema bojnim taboroma pa se je leta 1915 vodila za Bolgarijo. Tudi ta je ob izbruhu vojne proglasila svojo neutralnost, obenem pa se je takoj pričela pripravljati za svoj poseg. Rusija, Anglija in Francija so jo skušale pridobiti na svojo stran, pritiskale pa so tudi na Srbijo, naj ugotovi bolgarskim zahtevam v Macedoniji in tako omogoči njeno sodelovanje na strani Antante. Toda Bolgarija je zahtevala malodane vso Macedonijo in Antanta je Srbiji v zameno ponujala - Bosno in Hercegovino ter izhod na morje v južni Dalmaciji.

Istočasno so se vršila prizadevanja tudi za pridobitev Grčije in Romunije, o čemer pa ne bomo podrobno razpravljali. V svoji knjigi "Ustvarjanje skupne države" (str. 92) je Jovan Jovanović opisal ta čas s temi-le besedami: "To je bil čas barantanja. Niš (sedež srbske vlade), posebno pa Sofija, Bukarešta in Atene so bile tržišča, borze, na katerih so Centralne sile in Antanta teknovali v tem, kdo jih bo pridobil zase, ponujajoč pri tem tuje dežele in narode." Srbija je hotela temu barantanju z Bolgarijo napraviti konec. Ko je Avstro-Ogrska po decembrskih porazih na srbskem bojišču ter po zapletu v vojno z Rusijo in nato z Italijo pustila Srbijo začasno v miru, je Srbija predložila Antanti, da napade Bolgarijo, predno bo ta zaključila svoje priprave na vojno. Ta svoj predlog je srbska vlada podpirala z navedbo, da so bolgarske komitske čete v vse večjem obsegu vdirale v južno Srbijo, zlasti na progo Solun-Skoplje, da bi presekale vez med Srbijo in zavezniki preko Soluna. Toda Antanta ni sprejela tega načrta (ki bi gotovo vplival na bodoči razvoj v korist Srbije in Antante).

PORAZ SRBIJE, UMİK PREKO ALBANIJE

Med tem je Centralnim silam uspelo pridobiti Bolgarijo. V avgustu 1915 je bila sklenjena avstrijsko-nemška-bolgarska vojaška pogodba, po kateri se je Bolgarija obvezala, da bo skupno z Avstro-Ogrsko in Nemčijo napadla Srbijo. Bolgarom je bila obljubljena ne le vsa Macedonija temveč tudi vzhodni del Srbije do ustja Morave v Donavo, pa po Moravi do Stalača in odtod na Kačanik, torej tudi Niš in Pirot!

Velika ofenziva nemških in avstrijskih čet proti Srbiji se je pričela 5. oktobra 1915. Čeprav so imele njihove čete veliko premoč, se je Srbija tako junaško borila, da je bila sovražna ofenziva vse do 14. oktobra neodločena. Ko pa so tudi Bolgari - brez vojne napovedi - napadli Srbijo v hrbet, so pričele srbske čete z umikom, ki se je končal z njihovim porazom. Pretela je celo nevarnost, da bo vsa srbska vojska obkoljena in prisiljena k predaji. Zato se je morala srbska vojska umikati proti morju in prišlo je do strašnega prehoda Albanije, kjer so tisoči srbskih vojakov umrli od gladi, mraza in izčrpanosti. Samo majhen del srbske vojske se je rešil ter je bil prepeljan na otok Krk, ki je bil tudi sedež srbske vlade in kralja. Medtem pa je vso Srbijo in kasneje tudi Črno goro zavzel sovražnik, ki je na ozemlju zavojevanega naroda vršil strašna grozodejstva in uničenja.

VOJNA POROČILA VILDERJEVEGA "POKRETA"

Vstop Bolgarije v vojno pa je imel tudi nepričakovano posledico na Hrvatskem za dnevnik koalicije - "Pokret". Njegov glavni urednik, Večeslav Vilder, se je iz osiješke bolnice vrnil v Zagreb, da prisostvuje sejam Sabora in je seveda spet prevzel uredniške posle. Posrečilo se mu je dobiti izredno spretnega sodelavca v osebi ing. Milana Vule-

tiča, absolventa Tehnične Visoke šole v Brnu, kjer je sodeloval v pokretu jugoslovanske mladine. Na enem izmed njihovih sestankov je govoril proti vojni, čeprav je bil rezervni častnik. Zaradi tega govora so mu odvzeli položaj ter ga kot politično sumljivega navadnega vojaka poslali na rusko fronto, kjer je bil težko ranjen in proglašen za nesposobnega nadaljnje vojaške službe. Odšel je v Zagreb in ker je simpatiziral s HSK, se je javil Vilderju in mu ponudil svoje sodelovanje s pisanjem člankov o vojnih dogodkih, ki jih je uredništvo označevalo s pripombo "Od našega vojaškega strokovnjaka." Vuletić je bil nadvse izobražen in inteligenten. Imel je veliko smisla za vojaška vprašanja ter je znal brati "med vrsticami" avstrijskih in nemških vojaških poročil. Uredništvo POKRETA pa je prejelo tudi gotove tuje časopise, v katerih so bila objavljena vojna poročila Antante. Vuletić jih je uporabljal ter navajal za njihov vir nek budimpeštanski časopis v upanju, da cenzorji ne znajo madjarsko in da ne bodo odkrili te prevare. Podjetje pa je seveda bilo nadvse tvegano, a kljub temu sta se ga Vuletić in Vilder poslužila. Vuletić je navidez tudi zavračal antantina poročila, toda na tak način, da so bralci iz njegovih komentarjev mogli razbrati tudi neuspehe in poraze avstrijske in nemške vojske. Ti članki so izzvali pravo senzacijo in naklada POKRETA se je stalno dvigala. Ljudje so po ure čakali pred uredništvom na izid nove številke, da bi jo dobili čimprej in predno bi bila morda zaplenjena.

(Dalje sledi.)

Pisma uredniku

DRUGA STRAN MEDALJE:

G.urednik! Hruščev bo g.M.Ž. (KT 302) zelo hvaležen, če mu bo po vedal, kakšno sodilo lahko nadomesti načelo sorazmernih stroškov. Sovjetski ekonomisti se namreč na vse kriplje trudijo, da bi tako sodilo odkrili - gl. npr. članek Bogomolova v novembrski "Voprosy ekonomiki". Drugega sodila kot je mednarodna primerjava tržnih cen sploh ni; če se tej odpove mo, preostane le samovolja in politični pritisk. To je tudi vzrok, zakaj se v COMECONU nikakor ne morejo zmeniti, katera država bo kaj producirala. Tržnih cen se pa še niso odločili uvesti, ker so po njihovih predsodkih (in kaže tudi predsodkih g.M.Ž.) "kapitalistične" in zastarele. Seveda so se vodilni sovjetski ekonomisti že zelo približali mnenju, da je to edini izhod, toda v tej vratolomnosti jim ne morejo slediti nekateri zahodni ekonomisti, ki si še vedno predstavljajo "planiranje proti tržnemu mehanizmu" silno idealno. Brez iz Ricardovega načela izvedenih teorij sploh ni mogoče razložiti, zakaj naj bi bila mednarodna izmenjava koristna. Vse države, ki so članice GATTA, tako ali tako sprejemajo komparativne stroške kot izhodišče.

Seveda so tudi zahodne države včasih v prehodnih situacijah in iz izven ekonomskih razlogov poslužujejo subvencij, toda ni mi znano, da bi katera povzdigovala subvencije v načelo. Tudi plačilne bilance je mogoče s subvencijami samo začasno zakrpati ne pa ozdraviti; to je mogoče le s koncentracijo na proizvodnjo in izvoz blaga, čigar proizvodnja ima zato sorazmerno prednost. Ali je g.M.Ž. že kdaj pomislil na to, da bi bilo v primeru, da vse države na splošno uporabljajo subvencije, vseeno, če bi jih vse ukinile? Sicer pa nisem trdil, da so subvencije komunistična "specialiteta". Komunistična specialiteta je svojevoljno usmerjanje produkcije. Posledice te svojevoljnosti v Jugoslaviji so subvencije sedaj, ko skušajo komunisti sami racionalizirati gospodarstvo. EKONOMSKA POLITIKA, ki je očitno že precej dalj kot g.M.Ž., piše 1. januarja 1964, da je "na razne načine subvencioniran izvoz nerentabilen, umetno podpiran izvoz, da je to izvoz za vsako ceno, ki se na svetovnem tržišču ne more uveljaviti." Nesreča je v tem, da imajo komunisti v Jugoslaviji danes razklano dušo, in se obenem trudijo izvažati prav izdelke "težke industrije", ki jo nežno ljubijo, prav kakor se tudi g.M.Ž. še vedno zdi nekaj magičnega.

Zato tudi profesor Stanovnik deli nasvete, ki so tako všeč g.M.Ž. in ki razvoj prej zavirajo kot pospešujejo - glej npr. Peter Wiles, The Political Economy of Communism, London 1962. Slabo je zasledoval razvoj zad-

(Konec na zadnji strani.)

KRONIKA

- Msgr. Dr. Janez Jenko, nedavno imenovani apostolski administrator slovenskega dela goriške nadškofije, je postal tudi administrator ostalih slovenskih predelov Primorske, ki so nekoč spadali pod italijanske škofije. Obenem ga je papež Pavel postavil za naslovnega škofa. Sedež bodoče škofije - ko bodo urejeni odnosi z jugoslovansko oblastjo - bo v Kopru.

- Začetkom julija je po vojni prva skupina (53) slovenskih duhovnikov iz domovine obiskala Lurd. Vsi romarji pripadajo Cirilmetodijskemu duhovniškemu društvu. Na vprašanje, če jim bo iz domovine sledila tudi kaka laična skupina, so odgovorili, da tega zaenkrat ni mogoče pričakovati.

- Za nadzornika za slovenski pouk na dvojezičnih in glavnih šolah na Koroškem je bil kot okrajni šolski nadzornik (na predlog obeh slovenskih organizacij) imenovan g. Rudi Vouk, dosedanjí nadučitelj v Apačah. (Pred časom je bil prof. Dr. Valentin Inzko postavljen za nadzornika Državne gimnazije za Slovence v Celovcu.) Ena njegovih prvih nalog bodo učni načrti na dvojezičnih šolah, ki jih doslej ni bilo in kar je delno vzrok, da dobri dve tretjini slovenskih otrok nista deležni osnovnošolskega pouka v materinščini.

- Šestdeset let je dosegel g. dr. Vinko Zwitter, kulturni vodnik koroških Slovencev in profesor na trgovski akademiji v Celovcu.

- Italijanska vlada je pravno priznala 58 slovenskih osnovnih šol na Tržaškem in Goriškem, ki poučujejo v slovenskem

(Dalje na zadnji strani)

Od meseca do meseca:

TITO SE ZGRAŽA

S počitnic na Brionih je Tito 11. avgusta izrazil presenečenje in osuplost nad nevarnimi napadalnimi akcijami v Vietnamu in na Cipru. Javnemu mnenju miroljubnega človeštva spet nekateri skušajo vsiliti enostranske rešitve. Napad na Severni Vietnam ni opravičljiv in je obsojanja vreden, ker je trpelo nedolžno prebivalstvo male zemlje v povračilo za napad, ki naj bi ga torpedni čolni izvršili na ameriške rušilce, pri katerem pa Amerikanci niso imeli izgub. Turški zračni napad na Ciper je povzročil škodo ubogemu grškemu prebivalstvu in smrt stotin miroljubnih mož. Napad na Vietnam je vzpodbudil napad na Ciper. Tudi Kongo je zelo nevaren vzgled, ker kliče na pomoč tuje sile, da bi potlačile ljudsko vstajo.

Titu se zdi, da tisti, ki se še niso odpovedali sili, mislijo, da si lahko privoščijo napade na majhne dežele. Pri tem ne računajo na strah pred novo vojno in se zanašajo, da ne bo prišlo do razširitve konfliktov. Toda pri tem pozabljajo, da se vsak spopad lahko razširi. Miroljubne sile v svetu ne bodo dovolile nove vojne katastrofe. Zato morajo povečati svoje napore v borbi za mir. Popuščati pred silo bi bilo nevarno. Vse miroljubne sile se morajo upreti napadalnim dejanjem. Nevezane države igrajo po Titovem mnenju pri tem veliko vlogo.

Kronike radi naj tudi omenim (rubrike "Od meseca do meseca" ni bilo v julijskem KT), da je bil Tito od 25. junija do 2. julija na uradnem obisku na Poljskem. Ob tej priliki je bila podpisana skupna izjava, v kateri so Tito, Gomułka in Zawadzki ugotovili ugoden razvoj jugoslovansko-poljskih odnosov, kakor tudi, da je politika miroljubnega in aktivnega sožitja edina alternativa vojni in da imajo socialistične države in komunistične in delavske partije pri uresničevanju te politike zgodovinsko vlogo. Pozitivno so ocenili miroljubne pobude Sovjetske zveze, pa tudi rastočo pripravljenost odgovornih državnikov na Zahodu, da iščejo realistične in miroljubne rešitve. Podprli so splošno in popolno razorožitev ter delne razorožitvene ukrepe kot so brezatomske cone v Srednji Evropi in na Balkanu. Potrdili so nespremenljivost poljskih meja na Odri in Nisi in obsodili revanšistične in militaristične sile v Zahodni Nemčiji kot nevarnost za mir. Ob položaju v mednarodnem delavskem gibanju so se ravnali po načelu, da je boj mednarodnega delavskega gibanja za mir in nacionalno neodvisnost najtesneje povezan z bojem za socializem. Prepričani so, "da mora sleherna komunistična in delavska partija neogibno prispevati svoj delež k premagovanju nastalih težav v svetovnem komunističnem gibanju in k dosegu njegove resnične enotnosti".

GOSPODARSTVO: Zvezni izvršni svet je določil nove garantirane cene pšenice, koruze in drugih žit, industrijskih rastlin, klavne živine in mleka. Garantirana cena pšenice je bila zvišana od 47 na 60 din, koruze od 38 na 50 din, sladkorne pese od 7.80 na 12 din, sončničnega semena od 75 na 85 din kg in mleka od 50 na 55 din pri litru. Nove garantirane cene živine so se povišale za 18% in so bile tako vsklajene z že obstoječimi cenami mesa na trgu. S tem so se dvignile tudi cene živin v maloprodaji in sicer: cena kruha in moke do 24%, sladkorja do 50 din pri kg, olja za 40 din pri litru in mleka za 5 din pri litru. Cene ostalih kmetijskih proizvodov so se že pred tem dvignile glede na ponudbo in povpraševanje. Električna energija se je podražila za potrošnike za kakih 20%, t. j. v gospodinjstvu za okoli 4.17 din več za kilovatno uro. Premog se bo podražil povprečno za 10%. Plače, pokojnine in druge dohodke so povišali za 1.500 din na mesec, a otroške doklade za 600 din na mesec.

V razpravi na seji predsedstva zveze sindikatov 1. julija so omenili, da je zasebna proizvodnja v nekaterih panogah cenejša od družbene, kar se jim je zdelo gospodarski paradoks. Krivili so subvencije in regrese, ki da so spodbujali nizko proizvodnjo in drago proizvodnjo. Svarili so tudi, da ponovna razdelitev narodnega dohodka ne bo nujno izboljšala položaja vseh delovnih kolektivov. Utegne se le zgoditi, da se bodo cene na splošno

zvišale, problemi pa bodo ostali isti.

STANOVANJA: Zvezni zavod za statistiko je objavil končne podatke o stanovanjski gradnji v Jugoslaviji leta 1963, ki kažejo, da je bilo vsega skupaj zgrajenih 110.247 stanovanj (prejšnje leto 104.521). Od tega v Srbiji 41.738 stanovanj (41.160), v Hrvaški 23.602 (22.560), v BiH 23.431 (21.816), v Makedoniji 10.529 (7.868), v Sloveniji 8.305 (9.022) in v Črni gori 2.642 (2.095). Od vseh stanovanj zgrajenih v državi je odpadlo na družbeno (državno) lastnino v Srbiji 36% stanovanj, v Hrvaški 40%, v BiH 25%, v Makedoniji 54%, v Sloveniji 74% in v Črni gori 60% vseh stanovanj.

ŠOLSTVO: V Jugoslaviji je bilo v preteklem šolskem letu 260 fakultet in visokih šol, na katerih je bilo leta 1963/64 vpisanih 106.439 študentov. Od tega števila je 23% študentov dobivalo štipendije, ki so znašale od osem tisoč (\$10.75) do 11.000 (\$14.75) dinarjev na mesec. Stanarina v študentskih domovih je stala povprečno 2.200 dinarjev (\$3) na mesec, a hrana v študentskih menzah okoli 6.500 (\$8.75) na mesec.

Zvezni statistični urad je pred kratkim objavil končne rezultate popisa učiteljev in profesorjev osnovnih in srednjih šol v Jugoslaviji. Popis, ki se je vršil novembra 1962 je pokazal, da od 25.700 profesorjev, ki so poučevali v letu 1962/63 na jugosl. srednjih šolah, kakih 6.500 ni

končalo višje šole. V osnovnih šolah je poučevalo preko 2.200 učiteljev, ki so imeli le osnovnošolsko izobrazbo (osemetko), a drugih 400 je končalo le nižjo strokovno šolo. Od skupnega števila 91.000 učiteljev osnovnih šol le kakih 16.000 ali 17% je dovršilo višje pedagoške šole. Tehnične šole imajo tudi težave z učitelji, ker ekonomisti in inženirji gredo kaj neradi poučevati v šole, ker zlahka dobe bolj plačane službe drugod.

Na slovenski gimnaziji v Celovcu je v minulem letu študiralo 205 dijakov in 117 dijakinj, poučevalo pa je 21 profesorjev. Pouk je bil razdeljen na 12 razredov (paralelke v 1, 2, 3, 4 in 5 razredu.) Letošnjo maturo je od 21 dijakov opravila uspešno dvajsetorica. Maturantje so obiskali Slovenijo, Bosno-Hercegovino in Dalmacijo. Tudi maturantje tržaških višjih šol so obiskali gornje pokrajine ter Beograd in Zagreb.

Italijanske in jugoslovanske oblasti so sklenile sporazum o izmenjavi stalnih pedagoških svetovalcev za manjšinske šole v obeh državah.

Slovensko društvo v Sydneyu v Avstraliji je ustanovilo dopisno šolo za slovenski jezik, v katero se je vpisalo preko petdeset otrok.

NOVE GRADNJE: Avgusta so začeli graditi preostalih 800 metrov betonske steze na letališču Brniki pri Ljubljani. S tem bo steza, ko bo gotova do 1. septembra, dolga 3.000 metrov, kar bo omogočilo pristajanje in vzletanje vseh vrst potniških letal. V juliju je na letališču pristalo in vzletelo 182 letal. V tem času je šlo skozi njega 15.000 tujih potnikov, med njimi mnogo jugoslovanskih izseljencev iz prekomorskih dežel. Letala slovenske letalske družbe Adria-Aviopromet so večkrat preletela Atlantsko morje, ko so prepeljevala slovenske izseljence iz Kanade in Amerike na dopust v Slovenijo.

Sredi julija so dokončali novo cesto med Naklom in Trzinom. Cesta je 7,5 m široka, deloma betonska, večinoma pa asfaltna. Asfaltirajo tudi več manjših cest. Tako so asfaltirali cesto, ki vodi v Logarsko dolino do Radmirja, napreduje pa tudi asfaltiranje ceste iz Gornje Radgone do Apač in Črncev.

3. julija so odprli novo žičnico na Vogel v Bohinju. Žičnica je 1.161 m dolga in na enem mestu teče 73 m nad zemljo. Dve gondoli, v katerih je prostora za 20 ljudi, drsita po 49 mm debelih jeklenih vrveh in premagati 963 m višinske razlike med doljno in gornjo postajo v 5,5 minutah. Do zime nameravajo zgraditi po raznih smučarskih terenih Slovenije še okoli 20 navadnih vlečnic.

V Bukovački banji pri Arandjelovcu so zgradili polnilnico steklenic z mineralno vodo in Pepsi-kola po ameriški licenci.

IVAN STANIČ

Prejeli smo in zahvalimo:

- "Jugoslovanska inteligenca: Vzhod in Zpad, novi in stari nacionalizem". Razprava Bogdana Radice v "Journal of Central European Affairs"; poseben odtis.
- Letno poročilo Drž. gimnazije za Slovence v Celovcu.

(PISMA UREDNIKU - Nadaljevanje)

njih 10 let tisti, ki misli, da je vzrok zaostajanja nerazvitih Ricardovo načelo sorazmernih stroškov. Uradna poročila (tudi francosko) in najnovejše raziskave (tudi Golbraith) se skladajo, da je za razvoj važnejše preobraziti ljudi in jih izluščiti iz oklepa tradicionalne družbe kot pa akumulirati. (Glej n.pr. Hagen, Theory of Social Change, Homewood 1962. Šele ko bodo v razvitih deželah začeli spreminjati mentaliteto in razvijati iniciativo, jim bodo kapital in investicije res koristile.) Vse izplačevanje pribitkov na tržne cene in dajanje pomoči je polnjenje sodov brez dna, če v nerazvitih deželah ne bo do omogočili (ali se bolje sprožili) razmaha človeške osebnosti in podjetnosti, kar pa je seveda težka naloga. Fiksiranje cen nad tržnimi je povrh še nepravilno, ker daje pomoč tistim, ki izvažajo tako ali tako sorazmerno več in so torej bogatejši, ne pa tistim, ki izvažajo najmanj in so najrevnejši. Stanovnikov nasvet, naj nerazviti omejijo zunanjo trgovino, je posebno neslan, če pomislimo, da imajo vsi po vrsti deficitno plačilno bilanco, to je, da po sili razmer potrebujejo velik uvoz (ki ga očitno imajo za koristnega), tako da se tako omejevanje nanaša samo na izvoz in je torej nasvet, naj žive od miloščine.

G. M. Ž. ima prav, ko trdi, da so carinske stopnje v ZDA višje kot v SET, toda pozablja, da so notranje sile SET proti razširitvi tržišča preko šestih in skušajo sabotirati pogajanja za znižanje carin, ki jih prav Američani predlagajo. Zakaj naj bi bilo znižanje carin v okviru SET koristno, izven SET pa škodljivo? In še tole: glavna ideja za SET je, če G. M. Ž. verjame ali ne, Ricardovo načelo, oziroma odprava vseh trgovinskih ovir, uvedba svobodne trgovine, da bo to načelo prišlo do kar največje veljave.

Kaj se G. M. Ž. zaletuje v "sveto-svete liberalne ideje", ko prav Nemčija in Švica, dve državi v največjem razmahu, popolnoma zavestno aplicirata te teorije modernizirane, ostali pa bolj ali manj podzavestno. Sicer so pa tržne cene in tržni mehanizem (vštevši mednarodni) takorekoč edino gospodarsko merilo ne glede na liberalne ideje. S tem, da vrže termometer na smetišče, noben zdravnik ne ozdravi bolnika. - Ljubo Sirc.

(KRONIKA - Nadaljevanje)

jeziku. Od višjih šol že nekaj časa uživajo tako priznanje klasična gimnazija-licej, znanstveni licej, učiteljske in trgovska akademija v Trstu ter učiteljske in klasična gimnazija-licej v Gorici.

- V novem tajnistvu "Saveza Oslobođenje", ki izdaja mesečnik Naša Reč, so gg. Nenad Petrović, Selimir Govedarica, Desimir Tošić (urednik lista) in Aleksandar Petrović.

- V novem vodstvu "Južnoslovanske demokratske zveze" v Vel. Britaniji se nahajajo gg. Mladen Bjelanović, Aleksandar Luketa, Zvonko Šteh in Rastko Marčetić (tajnik).

